

Ivan Sergheevici Turgheniev a fost un romancier, povestitor și dramaturg rus. S-a născut în orașul Oriol, la 28 octombrie (9 noiembrie) 1818, într-o familie de nobili. În 1827, familia s-a mutat la Moscova, unde viitorul scriitor se pregătește pentru admiterea la universitate. În 1833 se înscrie la Facultatea de Litere din Moscova, pentru un an, iar din 1834 la Facultatea de Filosofie din Sankt-Petersburg, încheindu-și studiile în 1836. Între 1838 și 1841 studiază la Universitatea din Berlin, după care se întoarce în țară. Scrie versuri și debutează, în 1838, în revista *Sovremennik* (*Contemporanul*). În primele încercări în proză se simte influența lui Gogol și Lermontov. În 1843 are o relație cu cântăreța de operă Pauline Viardot García, rămânând alături de ea și de soțul acesteia pentru tot restul vieții. Devine celebru în 1852, după apariția volumului *Povestirile unui vânător*. Din 1856, locuiește mai mult în străinătate, în Germania și apoi la Paris. Leagă prietenii cu mari scriitori – Flaubert, Zola, Hugo, Maupassant, Daudet –, ale căror opere le face cunoscute în Rusia. Sunt anii în care își publică marile romane – *Rudin*, 1856; *Un cuib de nobili*, 1859; *În ajun*, 1860; *Părinți și copii*, 1862; *Fum*, 1867; *Deștelenire*, 1877 –, mai multe volume de nuvele și povestiri (printre care *Apele primăverii*, 1872), dar și o serie de lucrări dramatice. În 1878 este ales vicepreședinte al Congresului Internațional de Literatură, prezidat de Victor Hugo, iar în 1879 primește titlul de doctor al Universității Oxford. Moare, după o lungă suferință, la Bougival, lângă Paris, la 22 august (3 septembrie) 1883.

I.S. TURGHENIEV UN CUIB DE NOBILI RUDIN

Traducere din limba rusă
de Mihail Sevastos și Vladimir Stoian

LITERA
București
2019

În amiază dogoritoare a zilei de 26 iunie 1848, la Paris, când războiul „național” era aproape învins, pe una dintre ulițele înguste ale loburgului Saint-Antoine, un batalion din armata regulată, cucerit o baricadă. Cheia fortului de apărare distrusă. Acolo, în mijlocul vieții, au rămas și distrusă o baricadă de apărare. Când dintr-o dată, în vârfurile baricadei, pe ceroseri găurite a unii omului răsturnat, războiul din orașul de apărare înalt, într-o redingotă veche, locușca o esartă roșie și pe cap cu o pălărie de păl, peșteră și război. Într-o mână ținea drapelul roșu, iar în cealaltă o sabie strălucitoare, tocă și vîrta ceva cu glas subțire și încordat, cântărea-se și fluturând alături drapelul, olt și sabia. Un glas de la Vincennes îl luă la ochi și trase. Omul cel înalt scăpă din mână drapelul și se prăbuși la pământ, cu un sac, parca se aruncase la picioarele cuiva. Glonțul îi trecu drept prin inimă.

— Păi! strigă un insurgent alina, fugind. *On vient de tuer le Polonais.*

„CARTE PENTRU TOTI”

1. Mihail Eminescu, *Poemul*
2. I.L. Caragiale, *Momente și schițe*
3. Ion Creangă

CUPRINS

Un cuib de nobili..... 5

Rudin..... 269

4. Mihail Eminescu, *Poemul*
5. I.L. Caragiale, *Momente și schițe*
6. Ion Creangă
7. Mihail Eminescu, *Poemul*
8. Mihail Eminescu, *Poemul*
9. Mihail Eminescu, *Poemul*
10. Mihail Eminescu, *Poemul*
11. Ion Marin Sadoveanu, *Săptămâna de mare în Bucovina*
12. Ion Marin Sadoveanu, *Săptămâna de mare în Bucovina*
13. G.M. Zambaccian, *Mediul de viață*
14. H.M. Dostoevski, *Amintiri din viața*
15. Zaharia Stancu, *Scrieri*
16. James Joyce, *Portretul artistului la vîrsta*
17. Cezar Petrescu, *Divulgare Orizont*
18. Mihail Sadoveanu, *Măști și măști*
19. Pătrulea Neagu, *Prințesa de mare și marele mare*
20. H.M. Dostoevski, *Amintiri din viața*
21. Zaharia Stancu, *Scrieri*
22. Oscar Wilde, *Portretul artistului la vîrsta*
23. Mihail Eminescu, *Poemul*
24. Mihail Eminescu, *Poemul*
25. Franz Kafka, *Amintiri*
26. George Bacovia, *Poemul*
27. Alina Neagu, *Prințesa de mare și marele mare*
28. James Joyce, *Portretul artistului la vîrsta*
29. Ion Marin Sadoveanu, *Săptămâna de mare în Bucovina*
30. George Bacovia, *Poemul*

UN CUIB DE NOBILI

Carte nouă, nouă, nouă
Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă
Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

Carte nouă, nouă, nouă

Libris

I

Într-o senină zi de primăvară, pe seară, câțiva nouași trandafirii se vedeau în țăriile cerului limpede, părând că nu plutesc, ci se depărtează în adâncul azurului.

La fereastra deschisă a unei case frumoase, pe una dintre străzile mărginașe ale orașului O..., reședință de gubernie (lucrurile se petreceau în 1842), ședeau două femei: una la vreo cincizeci de ani, iar cealaltă, bătrână ca de șaptezeci.

Cea dintâi se numea Maria Dmitrievna Kalitina. Soțul ei, fost procuror gubernial, om de afaceri bine-cunoscut pe timpuri – un bărbat răzbătător și hotărât, arțăgos și încăpățânat –, murise de vreo zece ani. El căpătase o educație aleasă, învățase la universitate; dar fiindcă se ridicase din clasa celor săraci, înțelesese de timpuriu nevoia de a-și croi un drum în viață și de a strânge avere. Maria Dmitrievna îl luase din dragoste: era chipeș, deștept și, când voia, foarte amabil. Maria Dmitrievna (născută Pestova) rămăsese fără părinți încă din copilărie, petrecuse câțiva ani la Moscova în pension; iar după ce se

Libris
respect pentru oameni și cați

întoarse de acolo, locui la cincizeci de verste de O..., în satul natal, Pokrovskoe, cu o mătușă și cu fratele ei mai mare. Curând după aceea, fratele se mută la Petersburg, căpătând o slujbă. Se purta urât cu sora și cu mătușă-sa, până când, într-o zi, moartea subită puse capăt purtărilor sale. Maria Dmitrievna moșteni Pokrovskoe, dar nu rămase multă vreme acolo; la un an după ce se căsătorii cu Kalitin, care izbutise să-i cucerească inima în câteva zile, satul Pokrovskoe fu schimbat pe o altă moșie, mult mai bănoasă, însă urâtă și fără conac. În același timp, Kalitin cumpără casa din orașul O..., unde se stabili definitiv cu soția sa. Lângă casă se afla o grădină mare: o parte a ei dădea drept în câmp, în afara orașului.

„Prin urmare, hotărî Kalitin, care nu punea nici un preț pe liniștea rurală, nu va mai fi nevoie să ne ducem la țară.“ Maria Dmitrievna își arăta de multe ori adâncă părere de rău după frumosul său Pokrovskoe, cu râul zglobiu, cu luncile întinse și dumbrăvile înverzite. Niciodată însă nu i se împotriva soțului, căci avea un respect profund față de mintea și față de experiența lui de viață. Iar după cincisprezece ani de căsnicie, când acesta muri, lăsând în urmă un fiu și două fiice, Maria Dmitrievna se obișnuise într-atât cu casa și cu viața de la oraș, încât nu mai vru să plece din O...

În tinerețe, Maria Dmitrievna trecea drept o blondină drăguță; nici la cincizeci de ani nu avea trăsături lipsite de gingășie, deși erau puțin mai îngroșate și și pierduseră din frăgezime. Era mai mult sensibilă decât bună, iar apucăturile de pension și le păstrase

până în anii maturității; era alintată, se supăra ușor, ba chiar plângea, dacă nu i se respectau obiceiurile. În schimb, se arăta foarte prietenoasă și amabilă dacă i se împlineau toate dorințele și nu o contrazicea nimeni. Casa ei se număra printre cele mai plăcute din oraș. Avea o situație foarte bună, nu atât din ceea ce moștenise, cât din agoniseala soțului. Cele două fete locuiau cu dânsa; băiatul învăța la una dintre cele mai bune școli de stat din Petersburg.

Bătrâna cu care Maria Dmitrievna ședea la fereastră era acea mătușă, sora tatălui său, cu care petrecuse odinioară câțiva ani de singurătate la Pokrovskoe. O chema Marfa Timofeevna Pestova. Trecea drept o ființă ciudată, avea o fire independentă, tuturor le spunea adevărul verde-n față și, cu toate că avea venituri foarte modeste, se purta ca și cum s-ar fi jucat cu miile. Nu-l putuse suferi pe răposatul Kalitin și, de îndată ce nepoată-sa se căsătorii, plecă în cătunul ei, unde stătu la un țăran zece ani încheiați, într-o căsuță fără horn. Maria Dmitrievna se cam temea de dânsa. Cu părul negru și cu privirea ageră chiar și la bătrânețe, mică și cu nasul ascuțit, Marfa Timofeevna avea un mers vioi, se ținea drept și vorbea repede și răspicat, cu o voce subțire și sonoră. Purta totdeauna bonetă și bluză albă.

– Ce ai? o întreabă deodată bătrâna pe Maria Dmitrievna. De ce oftezi, maică?

– Ia așa, îi răspunse aceasta. Ce nori minunați!

– Pesemne ți-i milă de ei?

Maria Dmitrievna nu-i răspunse nimic.

— Oare de ce nu vine Ghedeonovski? rosti Marfa Timofeevna, mânuind cu iuteală andrelele (împletea o eșarfă mare de lână). El ar ofta împreună cu tine, dacă nu s-ar apuca să scornească vreo trăснаie.

— Cât de aspru îl judeci totdeauna! Serghei Petrovici e un om respectabil.

— Respectabil! repetă bătrâna, cu un ton de dojană.

— Și cât de credincios i-a fost răposatului meu soț, adăugă Maria Dmitrievna, nici acum nu-și poate aminti de dânsul fără emoție.

— Ba bine că nu: el l-a scos de urechi din noroi, mormăi Marfa Timofeevna, și andrelele porniră să-i joace și mai dihai în mâini. Are o privire atât de smerită, începu din nou bătrâna, capul i-a încărunit de tot, dar cum deschide gura – minte sau bârfește! Și încă-i consilier de stat! Ce să-i faci? Zi-i fecior de popă, și pace!

— Dar cine-i fără de păcat, mătușico? Desigur, el are meteahna asta! La drept vorbind, Serghei Petrovici n-a căpătat o educație aleasă, nu vorbește franțuzește; dar, dacă-mi dai voie, e un om plăcut.

— Da, fiindcă te lingusește tot timpul. Că nu vorbește franțuzește, atâta pagubă! Nici eu nu-s prea tare în „dialehtul“ francez. Mai bine n-ar vorbi nici o limbă, dar să spună numai adevărul. De altfel, uite-l, vorbești de lup și lupul la ușă, adăugă Marfa Timofeevna, privind pe stradă. Iată că vine omul tău plăcut. Vai, ce lungan, ca un cocostârc!

Maria Dmitrievna își potrivi bucele. Marfa Timofeevna îi aruncă o căutătură ironică.

— Ce-o mai fi și asta, maică, nu cumva e un fir de păr cărunț? Tu s-o dojenești pe Palașka. Ce păzește?

— Ei, mătușico, totdeauna... mormăi cu ciudă Maria Dmitrievna și începu să ciocănească cu degetele în brațul fotoliului.

— Serghei Petrovici Ghedeonovski! anunță băiatul de casă cu obrazii rumeni, ivindu-se de după ușă.

II

Intră un bărbat de statură înaltă, într-o redingotă îngrijită, cu pantaloni destul de scurți, cu mânuși gri din piele de antilopă și cu două cravate – una neagră deasupra și alta albă dedesubt. Avea în totul un aer de decență și de bună-cuviință, începând cu fața-i plăcută și cu părul lins la temple, până la cizmele-i fără tocuri și fără scârț. Făcu o plecăciune mai întâi față de stăpâna casei, apoi înaintea Marfei Timofeevna și, scoțându-și tacticos mânușile, se apropie să sărute mâna Mariei Dmitrievna. După ce o sărută cu respect de două ori la rând, el se așează alene într-un fotoliu și, frecându-și vârfurile degetelor, întreabă cu un zâmbet:

- Elizaveta Mihailovna e sănătoasă?
- Da, îi răspunse Maria Dmitrievna, e în grădină.
- Dar Elena Mihailovna?
- Și Lenocika-i în grădină. Aveți vreo noutate?
- Cum de nu, cum de nu, zise oaspetele, clipind arar și țuguindu-și buzele. Hm!... poftim o noutate, și încă ce noutate: A sosit Lavrețki, Feodor Ivanîci.

- Fedea! strigă Marfa Timofeevna. Nu mai spune! Nu cumva-i vreo scornitură de-a ta, taică?
- Nicidecum, l-am văzut în persoană.
- Asta încă nu-i o dovadă.
- Îi merge foarte bine, urmă Ghedeonovski, prefăcându-se că nu auzise replica Marfei Timofeevna, s-a făcut mai lat în spate și-i rumen la față.
- Îi merge bine, rosti apăsător Maria Dmitrievna, deși s-ar părea că n-are de ce să-i meargă chiar așa!
- Da, răspunse Ghedeonovski, altuia în locul lui i-ar fi rușine să se arate între oameni.
- Și anume de ce? îl întrerupse Marfa Timofeevna. Ce prostie o mai fi asta? Omul s-a întors în patrie – unde ați vrea să se ducă? Și, la o adică, cu ce-i vinovat?
- Soțul totdeauna-i vinovat când soția lui nu are purtări frumoase, dacă-mi dați voie să-mi spun părerea, stimată doamnă.
- Asta o spui, taică, fiindcă nu ești căsătorit. Ghedeonovski zâmbi în silă.
- Îngăduiți-mi să fiu curios, întrebă musafirul după o scurtă tăcere, cui îi este hărăzită eșarfa asta drăguță?
- Marfa Timofeevna îi aruncă o căutătură tăioasă.
- E hărăzită, răspunse ea, aceuia care nu bârfește, nu umblă cu șiretlicuri și nu scornește niciodată nimic, numai dacă există pe lume asemenea om. Pe Fedea îl cunosc foarte bine; are o singură vină: și-a răsfățat prea mult nevasta. Apoi s-a însurat din dragoste și din astfel de cununii nu iese niciodată ceva acătării, adăugă bătrâna, uitându-se chiorâș la Maria Dmitrievna și ridicându-se din loc. Iar acum,

tătucule, poți să bîrfești pe oricine – chiar și pe mine, pe eu mă duc, n-o să vă încurc.

Și Marfa Timofeevna se retrase.

– Totdeauna-i așa, grăi Maria Dmitrievna, urmărindu-și mătușa cu privirea, totdeauna...

– Vârsta Domniei Sale e de vină! Ce să-i faci! remarcă Ghedeonovski. Iată, a binevoit să zică: aceluia care nu umblă cu șiretlicuri. Dar cine nu umblă astăzi cu șiretlicuri? Așa-i veacul nostru. Un prieten de-al meu, un om cât se poate de respectabil și, vă asigur, mare în grad, spunea că astăzi cică și găina se apropie cu șiretenie de grăunte, parcă tot cată să-i dea târcoale. Dar când mă uit la dumneavoastră, doamna mea, aveți o fire îngerească; dați-mi, vă rog, mînuța asta neprihănită.

Maria Dmitrievna abia zâmbi și-i întinse o mână durdulie, cu degetul mic desfăcut. El își lipi buzele de mîna ei; iar ea își trase fotoliul lângă musafir și, aplecându-se ușor, îl întrebă cu jumătate de gură:

– Deci l-ați văzut? Într-adevăr e bine, sănătos, vesel?

– Vesel, bine, îi răspunse în șoaptă Ghedeonovski.

– N-ați auzit pe unde o fi acum soția lui?

– În vremea din urmă era la Paris; acum se zvonește că s-a mutat în Italia.

– Situația lui Fedea e îngrozitoare, pe drept cuvânt; nu știu cum de-o poate îndura. Se întâmplă nenorociri, într-adevăr, cu oricare; dar se poate spune că pe dânsul ea l-a făcut de răs în toată Europa.

Ghedeonovski oftă.

– Da, da. Căci pare-se că s-a avut bine și cu artiști, și cu pianiști, și – cum se spune în lumea lor – cu tot felul de aștri și luceferi. A pierdut orice rușine...

– Îmi pare foarte, foarte rău, zise Maria Dmitrievna. Doar mi-e rudă, știți, Serghei Petrovici, mi-e nepot de gradul al treilea.

– Cum să nu știu, cum de nu! S-ar putea să-mi scape ceva ce privește familia dumneavoastră? Ar fi cu putință?

– Va veni și pe la noi, ce credeți?

– Se prea poate; de altfel, se zvonește că dumnealui se pregătește să plece la țară.

Maria Dmitrievna își ridică privirea.

– Ah, Serghei Petrovici, Serghei Petrovici, mă gândesc că noi, femeile, trebuie să ne purtăm cu multă băgare de seamă!

– Sunt femei și femei, Maria Dmitrievna. Din nenorocire, se află și de cele cu purtări ușoare... ei, și vîrsta; pe deasupra, nu primesc educație din fragedă copilărie. (Serghei Petrovici scoase din buzunar o batistă albastră cu pătrățele și începu s-o desfacă.) Asemenea femei, desigur, există. (Serghei Petrovici duse colțul batistei, pe rînd, la fiecare ochi.) Îndeobște însă, dacă stai și te gîndești, adică... În oraș e un praf nemaipomenit, încheie oaspetele.

– *Maman, maman*, strigă, dînd buzna în cameră, o fetiță nurlie, ca de unsprezece ani, vine Vladimir Nikolaici, călare!

Maria Dmitrievna se sculă. Serghei Petrovici se ridică de asemenea și se înclină. „Respectele noastre cele mai adânci Elenei Mihailovna“, rosti el și,

retrăgându-se într-un colț din motive de bună-cuviință, se apucă să-și sufle nasul său lung și drept.

– Să vezi ce cal minunat are! urmă fetița. Acum l-am văzut în dreptul porțiței și ne-a spus, mie și Lizei, că intră pe poarta principală.

Se auzi un tropot de copite și pe stradă se ivi un călăreț chipeș, pe un cal murg, frumos, și se opri în fața ferestrei deschise.

III

– Ziua bună, Maria Dmitrievna! rosti călărețul cu glas sonor și plăcut. Cum vă place cumpărătura mea cea nouă?

Maria Dmitrievna se apropie de fereastră.

– Ziua bună, Woldemar! Vai, ce cal falnic! De la cine l-ai cumpărat?

– De la furnizorul armatei... Mi-a luat mult, tâlharul.

– Cum îi zice calului?

– Orland... E un nume stupid; vreau să i-l schimb... *Eh bien, eh bien, mon garçon!*... N-are astâmpăr!

Calul fornăia, se frământa când pe un picior, când pe altul și-și scutura botul înspumat.

– Lenocika, mângâie-l, nu-ți fie teamă...

Fetița își întinse mâna pe fereastră, însă Orland se ridică brusc în două picioare și făcu un salt în lături. Călărețul nu se pierdu cu firea, își strânse calul în pînteni, îl plesni cu cravașa peste gât și, cu toată

¹ Ei, ei, băiete (în limba franceză în original)